

УДК 343.34:343.21

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.69>

ОБ'ЄКТ ВІЙСЬКОВИХ СЛУЖБОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Олещук Л.О.,

аспірантка кафедри кримінального права та процесу

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: 0009-0006-4083-7325

Олещук Л.О. Об'єкт військових службових кримінальних правопорушень.

У статті запропоноване розуміння родового об'єкта військових кримінальних правопорушень через призму поняття «правопорядок» не виключає й справедливості розгляду цього поняття й за допомогою категорії «суспільні відносини». Обґрунтовується, що між цими підходами немає суперечності. Порядок, заснований на праві – є різновидом суспільних відносин, які також цілком логічно можуть піддаватися правовому впливові, є загально визнаним предметом правового регулювання. Урегульовані правом суспільні відносини, спрямовані на упорядкування певного предмету і є правопорядком. Важливим є інше – що робить відповідні суспільні відносини такими, що заслуговують відокремленої, відносно самостійної кримінально-правової охорони? Чи достатньою є специфіка цих суспільних відносин, або правопорядку для виокремлення у системі Особливої частини КК України окремого розділу, присвяченого саме їх охороні.

Видовим об'єктом військових службових кримінальних правопорушень є порядок здійснення своїх повноважень військовими службовими особами, що цілком складається у «площину» родового об'єкта – військового правопорядку. За такого підходу, ми одержуємо позитивну відповідь на одне з поставлених на початку цієї статті питань: чи входять суспільні відносини, які охороняються статтями про військовій службові кримінальні правопорушення, до складу родового об'єкту військових кримінальних правопорушень?

Відповідаючи на наступне питання: чи повністю, без прогалин охороняються відповідні суспільні відносини?, варто звернути увагу на конкретний зміст відповідної складової військового правопорядку – порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами. Цей зміст можна вивести за допомогою використання декілька способів: з посиланням на вже проведені наукові дослідження, або ж із власного аналізу відповідних положень КК України. Поряд із тим питання про те, чи потребують такі суспільні відносини самостійної кримінально-правової охорони, чи достатньо для їх забезпечення загальних кримінально-правових норм, спрямованих на охорону службової діяльності в Україні в цілому, потребує самостійного кримінально-правового дослідження.

Ключові слова: об'єкт кримінального правопорушення; службові кримінальні правопорушення, військові службові кримінальні правопорушення, класифікація кримінальних правопорушень; кримінальна відповідальність.

Oleshchuk L.O. The object of military service criminal offenses.

The article proposes an understanding of the generic object of military criminal offenses through the prism of the concept of "law and order," which does not exclude the fairness of considering this concept with the help of the category of "social relations." It is argued that there is no contradiction between these approaches. An order based on law is a type of social relations that can also logically be subject to legal influence and is a universally recognized subject of legal regulation. Social relations regulated by law, aimed at organizing a specific subject, constitute the rule of law. Another important question is: what makes the relevant social relations worthy of separate, relatively independent criminal law protection? Is the specificity of these social relations or the legal order sufficient to single out a separate section in the Special Part of the Criminal Code of Ukraine devoted specifically to their protection?

The specific object of military service criminal offenses is the order of exercise of powers by military officials, which entirely falls within the "plane" of the generic object – military legal order. With this approach, we get a positive answer to one of the questions posed at the beginning of this article: are the social relations protected by the articles on military service criminal offenses part of the generic object of military criminal offenses?

When answering the following question: Are the relevant social relations fully protected, without any gaps? It is worth paying attention to the specific content of the relevant component of military law and order – the procedure for the exercise of powers by military officials. This content can be derived in several ways: by referring to existing scientific research or by analyzing the relevant provisions of

the Criminal Code of Ukraine. At the same time, the question of whether such social relations require independent criminal law protection, or whether general criminal law norms aimed at protecting official activities in Ukraine as a whole are sufficient to ensure this, requires independent criminal law research.

Key words: object of a criminal offense; official criminal offenses, military official criminal offenses, classification of criminal offenses; criminal liability.

Постановка проблеми. Починаючи з 2014 року, коли російська федерація вчинила збройну агресію проти України, наша держава, природно, реагувала збільшенням військової складової виконання функції самозбереження. Це, очевидно, потягнуло збільшення чисельності не лише Збройних сил України, а й інших збройних формувань, які у своїй сукупності складають Сили безпеки і оборони України. Цей соціальний організм в цілому функціонує на підставі визначених у законодавстві норм і правил, однак, як і будь-який інший соціальний феномен, підпорядковується закономірностям існування суспільства в цілому. Це включає в себе не лише соціально позитивні чи нейтральні прояви, а й соціально небезпечні, кримінально-протиправні.

Цей беззастережний факт засвідчує банальну математичну залежність збільшення чисельності військової складової українського суспільства та збільшення злочинності у цій сфері. Це, своєю чергою, ставить перед наукою кримінального права завдання переосмислення базових для вивчення будь-якого виду злочинності питань. До таких питань належить й проблема визначення об'єкта кримінального правопорушення у різних його іпостасях: загального, родового, видового та різновидів безпосереднього.

Як впливає з назви цієї статті, **метою** відображеного у ній дослідження є з'ясування змісту та поняття об'єкта військових службових кримінальних правопорушень як одного з видових об'єктів кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби.

Стан дослідження цього питання у спеціальній літературі не можна визнати задовільним. Парадоксально, але найбільші та найгрунтовніші наукові розвідки проблем відповідальності за військові службові кримінальні правопорушення були проведені ще до початку повномасштабного вторгнення РФ до України у 2022 році. Йдеться про роботи М.І. Карпенка [1] та С.О. Харитонова [2]. Хоча ці роботи носять комплексний характер і присвячені всій системі кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, стверджувати те, що проблема визначення видового об'єкта військових службових кримінальних правопорушень вичерпана, підстав немає. Серед робіт, які спеціально присвячувалися проблемі визначення поняття об'єкта військових службових кримінальних правопорушень, варто відзначити дослідження М.Д. Жилияка [3, с. 94-96]. Проте і воно не дає всіх відповідей на питання, які виникають у зв'язку із існуванням групи кримінальних правопорушень, які іменуються військові службові кримінальні правопорушення. До таких питань, на нашу думку, належать: чи входять суспільні відносини, які охороняються статтями про військовій службові кримінальні правопорушення, до складу родового об'єкта військових кримінальних правопорушень; чи повністю, без прогалин охороняються відповідні суспільні відносини; чи потребують такі суспільні відносини самостійної кримінально-правової охорони, чи достатньо для їх забезпечення загальних кримінально-правових норм, спрямованих на охорону службової діяльності в Україні в цілому?

Виклад основного матеріалу. Результати дослідження нами поставлених вище проблем можна зосередити на таких основних аспектах.

По-перше, у цій роботі ми виходимо з того, що визначаючи поняття об'єкта кримінального правопорушення, ми розуміємо під ним ніщо інше, як суспільні відносини, належне функціонування яких настільки важливе для держави, що вони поставлені нею під охорону найсуворішої галузі національного права – кримінального. Ця концепція, хоча й зазнає останніми роками критики, прагматично є найбільш обґрунтованою та зручною для використання у наукових дослідженнях проблем відповідальності за ту чи іншу групу кримінальних правопорушень.

По-друге, для того, щоб відповісти на запитання про те, чи знаходиться видовий об'єкт військових службових кримінальних правопорушень у площині родового об'єкта, варто визначитись із його поняттям. Найочевидніше визначення поняття родового об'єкта військових кримінальних правопорушень, безпосередньо впливає з назви розділу XIX Особливої частини КК України – встановлений порядок несення військової служби, або іншими словами, із використанням конструкції «об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини» – суспільні відносини, які складаються з приводу забезпечення встановленого порядку несення військової служби. Незважаючи на цей очевидний висновок, доктрина кримінального права містить різноманітні підходи до розуміння родового об'єкта військових кримінальних правопорушень. Так, С.О. Харитонов зазначив, що «...із приводу визначення родового об'єкта злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів) зауважимо, що в історії й теорії кримінального права це по-

няття трактувалося по-різному в залежності від того, яку концепцію об'єкта злочину поділяв автор: а) об'єкт – це військово-службові обов'язки (В.Д. Кузьмін-Караваєв, О.О. Мушніков, Я.А. Неєлов); б) об'єкт – це військово-правова норма в її реальному бутті (С.О. Друцької); в) військовий правопорядок або порядок несення (проходження) військової служби – найбільш поширена концепція сучасна об'єкта військових злочинів (Х.М. Ахметшин, Ф.С. Бражник, В.К. Грищук, М.І. Хавронюк та ін.); г) відносно нова позиція щодо досліджуваного поняття об'єкта військових злочинів – це воєнна безпека держави (А.А. Тер-Акопов, О.К. Зателєпін)» [2, с. 111].

Підходи до визначення поняття родового об'єкту військових кримінальних правопорушень, які зустрічаються у вітчизняній кримінально-правовій науці, узагальнив М.І. Карпенко. Так, вчений виокремив наступні групи підходів: «1) з встановленого законодавством України порядку несення або проходження військової служби [4, с. 537; 5 с. 80]; 2) з встановлення чинними законами та іншими нормативно-правовими актами України порядку несення військової служби [6, с. 845; 7, с. 1033]; 3) що виникають і функціонують в процесі проходження військової служби всіма військовослужбовцями, їх службової і бойової діяльності та регламентуються правовими нормами чинного законодавства і правилами співжиття у військових колективах [8, с. 11]; 4) зазначаючи, що «родовим об'єктом військових злочинів є встановлений законодавством порядок несення та проходження військової служби, який є складовою частиною військового правопорядку в цілому», С.І. Дячук при цьому конкретизує, що «порядок несення та проходження військової служби визначений низкою Законів України, Військовою присягою, військовими статутами, положенням про проходження військової служби різними категоріями військовослужбовців, наказами відповідних начальників та іншими актами, він є обов'язковим для виконання всім військовослужбовцями та військовозобов'язаними, які проходять відповідні збори, оскільки суворе і точне дотримання такого порядку складає суть військової дисципліни і є необхідною умовою забезпечення боєздатності військових формувань» [9, с. 444]; 5) В.О. Навроцький, М.І. Панов, М.І. Хавронюк, С.В. Албул та інші родовий об'єкт військових злочинів сприймають як встановлений порядок несення або проходження військової служби, який становить сукупність суспільних відносин, що виникають і функціонують у процесі проходження військової служби всіма військовослужбовцями, їх службової та бойової діяльності та регламентуються правовими нормами чинного законодавства і правилами співжиття у військових колективах» [1, с. 136].

Незважаючи на окремі термінологічні відмінності, головним при визначенні поняття родового об'єкта військових кримінальних правопорушень є вказівка на те, що це є заснований на нормах чинного законодавства порядок проходження (або ж несення) військової служби. Так, наприклад, М.Б. Головка прямо зазначає, що «родовий об'єкт військових злочинів – це встановлений порядок несення військової служби, тобто сукупність правовідносин, створених відповідно до Конституції України та військового законодавства України, що встановлюють порядок несення та проходження військової служби, який охороняється кримінальним законодавством» [10, с. 208]. Це, своєю чергою, дає підстави для висновку про те, що нормами розділу XIX Особливої частини КК України охороняється, насамперед, військовий правопорядок. Так, М.І. Карпенко відзначив, що «військовий правопорядок, у розумінні законодавця (ст. 401 КК), – це встановлений законодавством порядок несення військової служби, посягання на який можливе з боку суб'єктів військових злочинів, передбачених р. XIX Особливої частини КК» [11, с. 74].

Розуміння родового об'єкта військових кримінальних правопорушень через призму поняття «правопорядок» не виключає й справедливості розгляду цього поняття й за допомогою категорії «суспільні відносини». Так, С.О. Харитонов зазначив, що «...на підставі викладеного пропонуємо розуміти під родовим об'єктом військових злочинів, передбачених Розділом XIX Особливої частини КК України, суспільні відносини, які складаються і функціонують при несенні (проходженні) військовослужбовцями (військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів) військової служби, що є основою нормальної діяльності воєнної організації України, відповідають законодавству України й охороняються кримінальним законом від злочинних посягань» [2, с. 128].

Видається, що між цими підходами немає суперечності. Порядок, заснований на праві – є різновидом суспільних відносин, які також цілком логічно можуть піддаватися правовому впливові, є загальноновизнаним предметом правового регулювання. Урегульовані правом суспільні відносини, спрямовані на упорядкування певного предмету і є правопорядком. Важливим є інше – що робить відповідні суспільні відносини такими, що заслуговують відокремленої, відносно самостійної кримінально-правової охорони? Чи достатньою є специфіка цих суспільних відносин, або правопорядку для виокремлення у системі Особливої частини КК України окремого розділу, присвяченого саме їх охороні.

Доктринальні джерела містять позитивну відповідь на це запитання. Так, М.Б. Головка виокремлює такі особливості військового правопорядку: 1) у військовому правопорядку реалізуються специфічні принцип військового устрою, життя і діяльності ЗСУ, закони війни і збройної боротьби,

принципи військового мистецтва; саме правове регулювання бойових дій військ є важливою формою реалізації законів війни і збройної боротьби, що дозволяє у найкоротші строки досягти необхідних результатів у війні; 2) військовий правопорядок складається у результаті суворого і точного дотримання спеціальних (військово-правових) норм, що регулюють специфічні військовій відносини, які виникають у процесі функціонування армії як особливої організації держави, призначеної для ведення військової боротьби; 3) суспільні відносини, що складають військовий правопорядок, відрізняються від інших відносин, врегульованих нормами права, своїм фактичним змістом, тобто характером поведінки учасників цих відносин, спрямованістю і сферою їх поширення – все це вкрай важливо для вирішення питань про розмежування загальнокримінальних злочинів, що вчиняються військовослужбовцями в у мовах військової служби, від військових злочинів; 4) обов'язковим учасником хоча б однієї зі сторін відносин, які утворюють військовий правопорядок, повинен бути військовослужбовець, військова організація (військова частина, військова установа тощо); іншою стороною цих відносин можуть бути і цивільні суб'єкти, наприклад, особи, які знаходяться у запасі, державні організації, які здійснюють постачання військової продукції; 5) військовий правопорядок включає комплекс різних суспільних відносин, які предметом правового регулювання різних за своїм галузевим змістом норма військового законодавства; саме вони й утворюють сферу військово-правових відносин, яка поділяється на певні види, у залежності від конкретного змісту і галузевих особливостей [10, с. 208].

На інші особливості діяльності військової складової суспільства звертає свою увагу С.О. Харитонов. Автор відзначає, що такі особливості охоплюють: – відповідність громадянина, який збирається проходити військову службу, певним медичним вимогам; – складання військовослужбовцем Військової присяги; – регулювання відносин, пов'язаних із військовою службою, спеціальним законодавством, яке окреслює порядок проходження військової служби і статус військовослужбовця; – підвищену обов'язковість вимог, що висуваються до військовослужбовців (вони не можуть за власним бажанням міняти місце служби, припиняти виконання службових обов'язків, самовільно залишати місце служби та ін.); – установлення для військовослужбовців більш суворої порівняно з іншими громадянами, відповідальності за службові правопорушення; – не обговорювану службу підлеглисть [2, с. 118-119].

Подібний перелік особливостей визначає й Т.Б. Ніколаєнко, вказуючи, що військовий порядок як певна форма існування суспільних відносин визначається: 1) особливістю його існування в межах суспільних відносин, що виникають між різними категоріями військовослужбовців, військовозобов'язаних чи резервістів; 2) наділенням таких суб'єктів повноваженнями, які визначають специфічність їх статусу та виокремлення внаслідок цього у спеціальний суб'єкт; 3) регулюванням наданих ним повноважень нормами, що мають виняткову дію пов'язану з цим статусом; 4) положеннями законодавства, що визначають його особливості та зміст, як а) категоричність; б) беззастережність виконання; в) деталізацію поведінки кожного з учасників відносин; г) певну обмеженість прав і свобод суб'єктів, пов'язаних з виконанням службових обов'язків; д) підвищену відповідальність у разі їх порушення; 5) реалізацію в процесу службової чи бойової діяльності; а також б) сферою розповсюдження, пов'язаною винятково із військовою діяльністю [12, с. 275].

На думку цих та інших вчених, наведених особливостей цілком достатньо для обґрунтування потреби самостійної кримінально-правової охорони військового правопорядку нормами окремого розділу Особливої частини КК України. На цьому етапі дослідження сприймаємо наведені твердження і висновки з них як аксіому.

Очевидним для нас є той факт, що військовий правопорядок не є однорідним явищем і може бути розподілений за секторами, підвидами певних суспільних відносин, які відобразатимуть так звані видові об'єкти тих чи інших груп військових кримінальних правопорушень. Цікавим є факт практичної однотайності вчених у виокремленні різновидів військових кримінальних правопорушень, які відображають відповідні їм видові об'єкти. Це обумовлене, які видається, змістом кримінально-правових норм про військові кримінальні правопорушення, які не дають простору для урізноманітнення підходів до класифікації відповідних видових об'єктів.

Так, М.І. Карпенко стверджує, що система військових злочинів (*термінологія з цитованої праці 2018 року – Л.О.*), передбачених Розділом XIX Особливої частини КК України, збігається з системою цих правових норм і має на даний час такий вигляд:

- злочини проти порядку підлеглості (ст.ст. 402-405 КК);
- злочини проти порядку дотримання статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (злочини проти порядку дотримання військової гідності) – ст. 406 КК;
- злочини проти порядку проходження або несення військової служби, пов'язані з місцем перебування або виконання обов'язків (ст.ст. 407-409 КК);

- злочини, що передбачають посягання на військове майно (злочини проти порядку користування військовим майном або збереження військового майна) (ст.ст. 410-413);
- злочини проти порядку поводження і експлуатації зі зброєю, іншим озброєнням та військовою технікою (ст. ст. 414-417);
- злочини проти порядку несення спеціальних служб (ст.ст. 418-421);
- злочини проти порядку зберігання державної таємниці у військовій сфері (ст. 422 КК);
- військові службові злочини (ст.ст. 425-426¹ КК);
- злочини проти порядку виконання військового обов'язку в умовах воєнного стану, бойовій обстановці (ст.ст. 427-432);

злочини, відповідальність за які передбачені міжнародними договорами (злочини проти порядку дотримання законів та звичаїв війни) (ст.ст. 433-435 КК) [1, с. 58-59].

Як бачимо, практично всі різновиди військових кримінальних правопорушень сконструйовані із використанням словосполучення «злочини проти...», за винятком тієї групи кримінальних правопорушень, які є предметом цього дослідження. Це формально позбавляє нас можливості використати наведену класифікацію для визначення їх видового об'єкта, оскільки мовна конструкція «військові службові злочини» або «військові службові кримінальні правопорушення» не містить посилання на об'єкт посягання/охорони.

Аналогічну ваду містить і подібна класифікація військових кримінальних правопорушень, наведена у іншій роботі. Так, С.Я. Лихова у співавторстві з А.Р. Цезарем у тому ж 2018 році наводить наступну класифікацію військових кримінальних правопорушень: «у системі військових злочинів виділяють такі групи: злочини проти порядку підпорядкованості й дотримання військової честі; злочини проти порядку проходження військової служби (ухилення від військової служби); злочини, що посягають на порядок користування військовим майном і технікою; злочини проти порядку поводження зі зброєю, небезпечними речовинами і предметами та експлуатації військової техніки; злочини проти порядку несення спеціальних служб; злочини проти порядку збереження військової таємниці; військові посадові злочини; злочини проти порядку несення військової служби в бойовій обстановці і в районі воєнних дій; добровільна здача в полон та злочини, що вчиняються в полоні; злочини проти законів та звичаїв війни» [13, с. 48]. Аналізовану нами групу кримінальних правопорушень автори також іменують уникаючи вказівки на видовий об'єкт та із використанням застарілої термінології – військові посадові злочини. Йдеться про те, що законодавець відмовився від використання терміну «посадова особа» та, відповідно, «посадовий злочин» не лише щодо загальнокримінальних службових правопорушень, а й щодо військових.

У зв'язку із наведеним, більш перспективним та обґрунтованим видається використання конструкції «військового правопорядку» для позначення не лише родового об'єкту військових кримінальних правопорушень, а і його видових різновидів. С.О. Харитонов, як видається, вдало використовує наведену конструкцію, зазначаючи, що внутрішню структуру родового об'єкта утворюють *видові об'єкти*, більш вузькі за змістом суспільні відносини як специфічні різновиди встановленого порядку несення (проходження) військової служби. Ними охоплюються:

- а) порядок підлеглості та військової честі;
- б) порядок перебування на військовій службі;
- в) порядок збереження й користування військовим майном;
- г) порядок експлуатації озброєння й військової техніки;
- д) порядок несення спеціальних служб;
- е) порядок охорони державної таємниці;
- є) порядок здійснення своїх повноважень військовими службовими особами;
- ж) порядок виконання військового обов'язку в бою та в інших особливих умовах;
- з) порядок дотримання звичаїв і правил війни. [2, с. 129-131].

Виходячи з наведеного переліку, видовим об'єктом військових службових кримінальних правопорушень є порядок здійснення своїх повноважень військовими службовими особами, що цілком складається у «площину» родового об'єкта – військового правопорядку. За такого підходу, ми одержуємо позитивну відповідь на одне з поставлених на початку цієї статті питань: чи входять суспільні відносини, які охороняються статтями про військовій службові кримінальні правопорушення, до складу родового об'єкту військових кримінальних правопорушень?

Відповідаючи на наступне питання: чи повністю, без прогалин охороняються відповідні суспільні відносини?, варто звернути увагу на конкретний зміст відповідної складової військового правопорядку – порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами. Цей зміст можна вивести за допомогою використання декілька способів: з посиланням на вже проведені наукові дослідження, або ж із власного аналізу відповідних положень КК України.

М.Д. Жилияк, визначаючи відповідний видовий об'єкт кримінальних правопорушень, відмітив, що ним є встановлений законом порядок виконання військовими службовими особами своїх по-

вноважень та обов'язків спрямованих на збереження та забезпечення порядку несення та проходження військової служби, військовослужбовцями, резервістами та військовозобов'язаними, під час проходження зборів, з дотриманням та повагою до конституційних прав та свобод військовослужбовців, як людини і громадянина, власності та інших благ [3, с. 96]. Вказане визначення, хоча й містить спробу уточнити об'єкт кримінально-правової охорони, але не містить необхідних ознак, які б давали можливість зробити висновок про повноту та безпробільність кримінально-правової охорони порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами.

Якщо висунути припущення, що група військових службових кримінальних правопорушень повинна передбачати відповідальність за посягання на аналогічні об'єкти із урахуванням їх військової специфіки, що й група службових кримінальних правопорушень загально-кримінального характеру, то перспективним є порівняльно-правове дослідження обсягу охорони норм розділу XVII Особливої частини КК України та відповідних норм розділу XIX Особливої частини КК України.

Станом на час підготовки цієї роботи, до військових службових кримінальних правопорушень у доктрині кримінального права відносять лише три посягання, передбачені ст.ст. 425 «Недбале ставлення до військової служби»; 426 «Бездіяльність військової влади» та 426-1 «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень». Навіть побіжне порівняння змісту цих кримінально-правових заборон із сукупністю загальнокримінальних норм про службові кримінальні правопорушення дають підстави про висновок щодо невідповідності обсягів криміналізації. Серед військових службових кримінальних правопорушень відсутні норми про активні форми зловживання владою або службовим становищем та статей про відповідальність за активний та пасивний підкуп військової службової особи.

Чи є прогалиною така ситуація, чи це відображення кримінально-правової політики українського законодавця щодо диференціації кримінальної відповідальності службових осіб, в межах цієї статті дати відповідь не можливо. Це повинно стати предметом самостійного дослідження. Однак, враховуючи розвиток кримінального законодавства України, попередньо варто наголосити, що швидше – другий варіант. Про це свідчить факт наявності на момент прийняття у 2001 році КК України ст. 423 «Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем» і відмови від такої диференціації кримінальної відповідальності за зловживання на користь загальної норми у 2014 році.

Логіка міркувань щодо того, чи є відсутність у XIX розділі Особливої частини КК України статей про відповідальність за зловживання владою та підкupu військової службової особи прогалиною чи проявом кримінально-правової політики, має призвести дослідника до висновку із третього, поставленого у цій статті питання: чи потребують такі суспільні відносини самостійної кримінально-правової охорони, чи достатньо для їх забезпечення загальних кримінально-правових норм, спрямованих на охорону службової діяльності в Україні в цілому? Вичерпну відповідь на це питання пропонуємо надати у наступних публікаціях, присвячених соціальній обумовленості диференціації кримінальної відповідальності за військові службові кримінальні правопорушення.

Висновок. Розгляд питань об'єкта військових службових кримінальних правопорушень дав можливість констатувати факт позитивної відповіді на питання, пов'язані з тим, чи входять суспільні відносини, які охороняються статтями про військовій службові кримінальні правопорушення, до складу родового об'єкту військових кримінальних правопорушень та чи повністю, без прогалин, охороняються відповідні суспільні відносини. Поряд із тим, питання про те, чи потребують такі суспільні відносини самостійної кримінально-правової охорони, чи достатньо для їх забезпечення загальних кримінально-правових норм, спрямованих на охорону службової діяльності в Україні в цілому, потребує самостійного кримінально-правового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: Монографія. Київ: Національна академія управління, 2018. 420 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/343/3_Zlochini%20proti%20vstanovlenogo%20porjadku_vnutri.pdf?srsId=AfmBOooLVV632mtAFqyobLPjQIMVxC5YVkwKTck5ob-efrUa0rMSkGPx (дата звернення 12.12.2025).
2. Харитонов С.О. Військові злочини: поняття, система та проблеми кваліфікації. Дис. ... доктора юридичних наук. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019. 450 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/16872> (дата звернення 20.12.2025).
3. Жияк М.Д. До питання об'єкту посягання при вчиненні військових службових кримінальних правопорушень. *Актуальні питання реформування правової системи: зб. матеріалів XXI Міжнародної науково-практичної конференції. Луцьк, 13-14 вересня 2024.* Луцьк: Вежа-Друк,

2024. С. 94-96. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25319/3/Horot%20A.pdf> (дата звернення 18.12.2025).
4. Коржанський М.Й. Кримінальне право України. Особлива частина. Київ: Генеза, 1998.
  5. Військові злочини: Коментар законодавства / М.І. Хавронюк, С.І. Дячук, М.І. Мельник. Київ: АСК, 2003.
  6. Андрусів Г.В. Військові злочини / Кримінальне право України: Особлива частина: підручник для студентів юридичних факультетів та вузів / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та інші; за ред. П.С. Матишевського та інших. Київ: Юрінком Інтер, 1999.
  7. Клименко В.А., Чангулі Г.И. Військові злочини / Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Київ: Правові джерела, 1998;
  8. Панов М.І. Поняття, система і види військових злочинів / Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): начальний посібник / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.: за ред. М.І. Панова. Харків: Право, 2011.
  9. Дячук С. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) / Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка. Київ: Форум, 2005. Книга 3. Особлива частина. Коментарі до ст.ст. 255-447 Кримінального кодексу України.
  10. Головка М.Б. Визначення родового об'єкта військових злочинів. *Право і суспільство*. 2014. № 6. 2 частина. С. 203-209. URL: <https://ir.stu.cn.ua/items/1da5ca4d-990d-4ff5-8e19-1981c00997c7> (дата звернення 20.12.2025).
  11. Карпенко М.І. Військовий правопорядок як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 2018. Випуск 51. Том 2. С.71-74. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a404d9f2-72ab-4f13-b2d0-7193fbfb6e40/content> (дата звернення 24.12.2025).
  12. Ніколаєнко Т.Б. Поняття та ознаки військового злочину. *Наука і правоохорона*. 2018. № 1(39). С.270-283. URL: https://naukaipravoohorona.com/journal/ukr/2018_1/37.pdf (дата звернення 25.12.2025).
  13. Лихова С.Я., Цезар А.Р., Особливості військових злочинів за кримінальним законом України. *Судова апеляція*. 2018. № 4(53). С.39-49. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Suap_2018_4_6.pdf (дата звернення 02.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026